Scenariusz 6

Białek Tomasz, gr. 1

Temat ćwiczenia: Budowa i działanie sieci Kohonena dla WTM.

1. Cel ćwiczenia

Celem ćwiczenia jest poznanie budowy i działania sieci Kohonena przy wykorzystaniu reguły WTM do odwzorowywania istotnych cech liter alfabetu.

2. Opis budowy sieci i algorytmów uczenia.

Celem zbudowanej sieci jest podział danych uczących na określone grupy i przyporządkowanie danej grupie danego elementu wyjściowego. Podział na grupy polega na tym, żeby elementy w danej grupie były jak najbardziej podobne do siebie jednocześnie będąc zupełnie inne od elementów z innych grup.

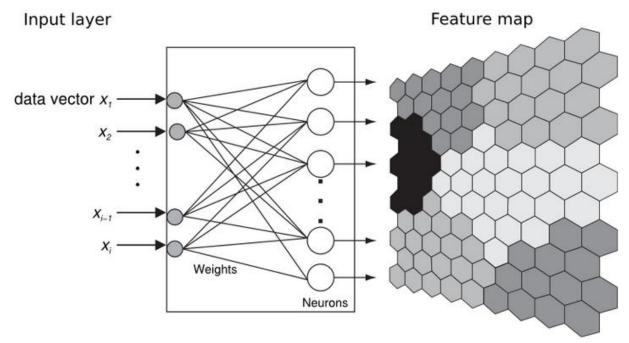
01110	11111
10001	00001
10001	00001
11111	00001
10001	00001
10001	10001
10001	01110
11110	10001
10001	10010
10001	10100
11110	11000
10001	10100
10001	10010
11110	10001
01110	10000
10001	10000
10000	10000
10000	10000
10000	10000
10001	10000
01110	11111
11110	10001
10001	11011
10001	10101
10001	10001
10001	10001
10001	10001
11110	10001

11111	10001
10000	10001
10000	11001
11110	10101
10000	10011
10000	10001
11111	10001
11111	01110
10000	10001
10000	10001
11110	10001
10000	10001
10000	10001
10000	01110
11111	11110
10001	10001
10000	10001
10111	11110
10001	10000
10001	10000
01110	10000
10001	01110
10001	10001
10001	10001
11111	10001
10001	10101
10001	10010
10001	01101
01110	11110
00100	10001
00100	10001
00100	11110
00100	10100
00100	10010
01110	10001
01110	11111
10001	00100
10000	00100
01110	00100
00001	00100
10001	00100
01110	00100

Tabela 1. Litery i ich reprezentaja

Syntetyczny opis sieci

Nauka sieci odbywa się za pomocą uczenia rywalizującego (metoda uczenia sieci samoorganizujących). Podczas procesu uczenia neurony są nauczane rozpoznawania danych i zbliżają się do obszarów zajmowanych przez te dane. Po wejściu każdego wektora uczącego wybierany jest tylko jeden neuron (neuron będący najbliższemu prezentowanemu wzorcowi). Wszystkie neurony rywalizują między sobą, gdzie zwycięża ten neuron, którego wartość jest największa. Zwycięski neuron przyjmuje na wyjściu wartość 1, pozostałe 0. Różnica pomiędzy WTM, a WTA polega na tym, że podczas procesu uczenia wykorzystywany jest promień, który pozwala na zaktualizowanie wag neuronów, które nie zwyciężyły. Jednakże z każdą iteracją (krokiem czasowym) promień ten zmniejsza się, żeby na samym końcu mógł zaktualizować swoje wartości tylko i wyłącznie zwycięski neuron.

Rys. 1 Sieć samoorganizująca

Proces uczenia przebiega według następującego schematu:

- 1. Normalizacja wszystkich danych
- 2. Wybór współczynnika uczenia η z przedziału (0; 1>
- 3. Wybór początkowych wartości wag z przedziału <0; 1)
- 4. Dla danego zbioru uczącego obliczamy odpowiedź sieci dla każdego pojedynczego neuronu obliczana jest suma ilorazów sygnałów wejściowych oraz wag
- 5. Wybierany jest neuron, którego odległość euklidesowa. Tylko dla tego neuronu następuje aktualizacja wag. Wzór na zaktualizowanie wagi jest następujący:

$$w_{i,j}(t+1) = w_{i,j}(t) + \eta * \theta(t) * (x_i * w_{i,j}(t))$$

gdzie:

 $\theta(t)$ – funkcja sąsiedztwa (wg Gaussa), obliczana ze wzoru:

$$\theta(t) = e^{\frac{-d^2}{2*R^2}}$$

gdzie:

d – jest to odległość pomiędzy zwycięskim neuronem oraz każdym dowolnym innym neuronem R – promień sąsiedztwa

$$d(i, w) = \sqrt{\sum_{i=1}^{n} (i_i - w_i)^2}$$
  $R(t) = R_0 * e^{-\frac{t}{\lambda}}$

gdzie:

i – wektor wejściowy

w – waga neuronu

t – obecna iteracja

λ – stała czasowa

$$\lambda = \frac{x}{R_0}$$

gdzie:

x – liczba iteracji

 R_0 – początkowy promień sąsiedztwa

- 6. Znormalizowanie wartości nowego wektora wag
- 7. Zwycięski neuron daje odpowiedź na swoim wyjściu równą 1, a pozostałe 0.
- 8. Wczytanie kolejnego wektora uczącego.

3. Zestawienie otrzymanych wyników

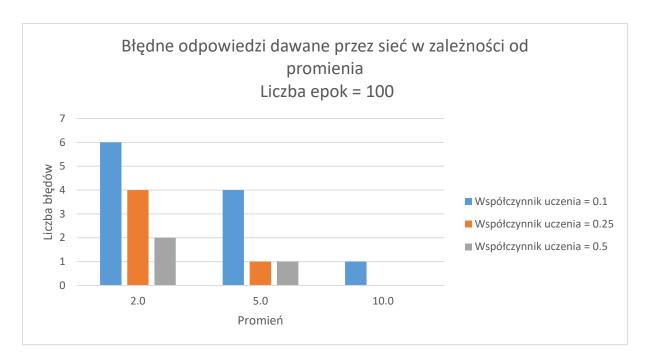
Do testowania użyto 12 zmodyfikowanych w niewielkim stopniu liter. Sieć była uczona aż do osiągnięcia 100 epoki.

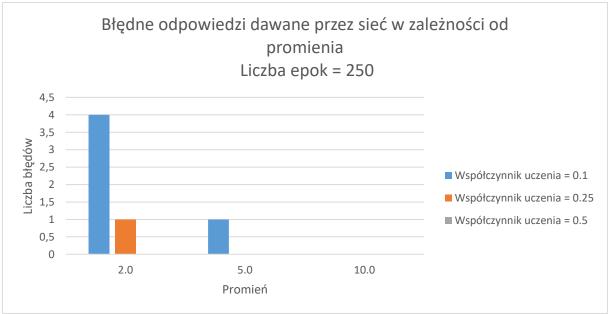
Współczy	nnik uczenia = 0.5 (promień 2)				
Grupa 1	A				
Grupa 2	В	Współczynnik uczenia = 0.25 (promień 2)			
Grupa 3	С	Grupa 1	А, Н		
Grupa 4	D, G	Grupa 2	В	Współczynnik uczenia = 0.1 (promień 2)	
Grupa 5	E, F	Grupa 3	C, D, L	Grupa 1	A, B, D, H
Grupa 6	I	Grupa 4	E, F	Grupa 2	C, E , F
Grupa 7	J	Grupa 5	G	Grupa 3	I
Grupa 8	K	Grupa 6	I	Grupa 4	G, J
Grupa 9	L	Grupa 7	J	Grupa 5	K
Grupa 10	Н	Grupa 8	K	Grupa 6	L

Współczy	nnik uczenia = 0.5 (promień 5)				
Grupa 1	A	Współczynnik uczenia = 0.25 (promień 5)			
Grupa 2	В	Grupa 1	A		
Grupa 3	С	Grupa 2	В	Współczynnik uczenia = 0.1 (promień 5)	
Grupa 4	D	Grupa 3	C, D	Grupa 1	A
Grupa 5	E, F	Grupa 4	E, F	Grupa 2	B, L
Grupa 6	G	Grupa 5	G	Grupa 3	C, D, E
Grupa 7	K	Grupa 6	Н	Grupa 4	F
Grupa 8	I	Grupa 7	I	Grupa 5	G
Grupa 9	J	Grupa 8	J	Grupa 6	Н
Grupa 10	Н	Grupa 9	K	Grupa 7	l, J
Grupa 11	L	Grupa 10	L	Grupa 8	K

Współczy	nnik uczenia = 0.5 (promień 10)	Współcz	ynnik uczenia = 0.25 (promień 10)		
Grupa 1	A	Grupa 1	A	Współczynnik uczenia = 0.1 (promień 10)	
Grupa 2	В	Grupa 2	В	Grupa 1	A
Grupa 3	С	Grupa 3	С	Grupa 2	В
Grupa 4	D	Grupa 4	D	Grupa 3	С
Grupa 5	E	Grupa 5	Е	Grupa 4	D
Grupa 6	F	Grupa 6	F	Grupa 5	E, F
Grupa 7	G	Grupa 7	G	Grupa 6	G
Grupa 8	Н	Grupa 8	Н	Grupa 7	Н
Grupa 9		Grupa 9		Grupa 8	I
Grupa 10	J	Grupa 10	J	Grupa 9	J
Grupa 11	K	Grupa 11	K	Grupa 10	K
Grupa 12	L	Grupa 12	L	Grupaa 11	L

Z powyższego zestawienia można odczytać, że dla sieci Kohonena ważna jest wartość współczynnika uczenia oraz promienia. Dla małych współczynników uczenia sieć nie zdążyła się nauczyć (pogrupować) wektorów uczących. Dopiero dla w miarę dużego współczynnika uczenia = 0.05 sieć była w stanie dobrze pogrupować dane. Oprócz współczynnika uczenia ważną rolę pełni promień sąsiedztwa. Im jest on większy, tym dane są przydzielane do większej ilości oddzielnych grup. Spowodowane to może być sytuacją, że, w przeciwieństwie do WTA, szansę na aktualizację wag mają nie tylko neurony zwycięskie, lecz także te będące w ich bezpośrednim sąsiedztwie.

Z powyższych wykresów można odczytać, że największą ilością błędów cechuje się sieć ze współczynnikiem uczenia równym 0.01. Jest to za mało, żeby sieć zdążyła pogrupować wektory uczące w osobne zbiory, co skutkuje przypisywaniem do jednej grupy więcej niż jednej litery. Wraz ze wzrostem współczynnika uczenia powstaje więcej niezależnych grup. Taka sama sytuacja tyczy się promienia. Im jest on większy, tym liczba powstałych błędów jest mniejsza.

4. Podsumowanie

Sieć Kohonena cechuje umiejętność podziału danych, które posiadają różne wartości dla poszczególnych cech, ponieważ jest to sieć samoorganizująca. Powoduje to, że odpowiedni podział na grupy może być wykonywane bez podawania wartości oczekiwanych (uczenie bez nauczyciela). Cały proces uczenia (jego efektywność) zależy od współczynnika uczenia. Im większy jest ten współczynnik, tym sieć uczy się szybciej. Jednakże wzrost efektywności nie jest wprost

proporcjonalny do współczynnika uczenia. Dla wzrostu (efektywności) przy małych współczynnikach uczenia następuje większa różnica w ilości potrzebnych epok aniżeli dla wzrostu przy dużych współczynnikach uczenia – występuje stabilizacja uczenia. W odróżnieniu od metody WTA, metoda WTM pozwala na wiele sposobów implementacji. Można stosować w niej różne metryki (np. euklidesową lub miejską). Ponadto, wykorzystując metodę WTM otrzymamy lepsze rezultaty, ponieważ sieć jest bardziej uporządkowana (większa zbieżność algorytmu). Wadą WTM w porównaniu do WTM jest większy narzut – potrzeba więcej czasu i miejsca w pamięci, ponieważ aktualizowane są nie tylko zwycięskie neurony, ale także te będące w ich sąsiedztwie. Sieć dla odpowiednich współczynników uczenia pozwala uzyskać 100% poprawnych odpowiedzi, co powoduje, że sieć Kohonena sprawdza się przy dużej ilości różniących się pomiędzy sobą danych.

5. Kod programu

```
"Source.cpp"
#include <iostream>
#include <vector>
#include <ctime>
#include <fstream>
#include "Layer.h"
using namespace std;
//wczytanie do tablic danych wejsciowych
void setInputData(Neuron& neuron, vector<vector<double>> inputData, int
numberOfInputs, int row);
//uczenie sieci
void learn(Layer& layer, vector<vector<double>> inputData);
//testowanie sieci
void test(Layer& layer, vector<vector<double>> inputData);
//wczytanie danych uczacych
void loadTrainingData(vector<vector<double>>&learningInputData, int numberOfInputs);
//wczytaniee danych testowych
void loadTestingData(vector<vector<double>>&testingInputData, int numberOfInputs);
//strumienie do plikow sluzace do wczytania danych uczacych oraz zapisu wynikow
fstream OUTPUT FILE LEARNING, OUTPUT FILE TESTING DATA, OUTPUT FILE TESTING NEURON;
fstream TRAINING_DATA, TESTING_DATA;
int main() {
       srand(time(NULL));
       //wektory z danymi uczacymi oraz testujacymi
       vector<vector<double>> trainData;
       vector<vector<double>> testData;
       int numberOfNeurons = 20;
       int numberOfInputs = 35;
       double learningRate = 0.05;
       int epoch = 50;
       //stworzenie sieci Kohonena
       Layer kohonenNetwork(numberOfNeurons, numberOfInputs, learningRate, epoch);
       //wczytanie danych uczacych
       loadTrainingData(trainData, numberOfInputs);
       //wczytaniee danych testowych
       loadTestingData(testData, numberOfInputs);
       //"menu" programu
       do {
              cout << "1. Learn" << endl;</pre>
```

```
cout << "2. Test" << endl;</pre>
              cout << "3. Exit" << endl;</pre>
              int choice;
              cin >> choice;
              switch (choice) {
              case 1:
                     OUTPUT FILE LEARNING.open("output learning data.txt", ios::out);
                     for (int epochNumber = 1, i = 0; i < epoch; i++, epochNumber++) {</pre>
                            //uczenie
                            learn(kohonenNetwork, trainData);
                            OUTPUT_FILE_LEARNING << "Epoch: " << epochNumber << endl;
                            cout << "Epoch: " << epochNumber << endl;</pre>
                     OUTPUT_FILE_LEARNING.close();
                     break;
              case 2:
                     OUTPUT_FILE_TESTING_DATA.open("output_testing_data.txt",
ios::out);
                     OUTPUT_FILE_TESTING_NEURON.open("output_testing_neuron.txt",
ios::out);
                     //testowanie
                     test(kohonenNetwork, testData);
                     break;
              case 3:
                     OUTPUT_FILE_LEARNING.close();
                     OUTPUT_FILE_TESTING_DATA.close();
                     return 0;
              default:
                     cout << "BAD BAD BAD" << endl;</pre>
       } while (true);
       return 0;
}
//wczytanie do tablic danych wejsciowych
void setInputData(Neuron& neuron, vector<vector<double>> inputData, int
numberOfInputs, int row)
{
       for (int i = 0; i < numberOfInputs; i++)</pre>
              neuron.inputs[i] = inputData[row][i];
}
//uczenie
void learn(Layer& layer, vector<vector<double>> inputData)
       static int currentIteration = 0;
       for (int rowOfData = 0; rowOfData < inputData.size(); rowOfData++) {</pre>
              for (int i = 0; i < layer.numberOfNeurons; i++) {</pre>
                     //wczytanie danych do tablic
                     setInputData(layer.neurons[i], inputData,
layer.neurons[i].getInputsSize(), rowOfData);
                     //wyliczenie odleglosci euklidesowych
                     layer.neurons[i].calculateScalarProduct();
              //zmiana wag
              layer.changeWeights(currentIteration, true);
              OUTPUT FILE LEARNING << layer.winnerIndex << endl;
              cout << "Winner: " << layer.winnerIndex << endl;</pre>
```

```
currentIteration++;
       }
}
//testowanie
void test(Layer& layer, vector<vector<double>> inputData) {
       for (int rowOfData = 0; rowOfData < inputData.size(); rowOfData++) {</pre>
              for (int i = 0; i < layer.numberOfNeurons; i++) {</pre>
                     //wczytanie danych do tablic
                     setInputData(layer.neurons[i], inputData,
layer.neurons[i].getInputsSize(), rowOfData);
                     //wyliczenie odleglosci euklidesowych
                     layer.neurons[i].calculateScalarProduct();
              char letter = 'A';
              layer.changeWeights(0, false);
              OUTPUT_FILE_TESTING_DATA <<
layer.neurons[layer.winnerIndex].getInputsSize() << endl;</pre>
              OUTPUT_FILE_TESTING_NEURON << (char)(letter + rowOfData) << " " <<
layer.winnerIndex << endl;</pre>
              cout << (char)(letter + rowOfData) << " " << layer.winnerIndex << endl;</pre>
       }
}
//wczytanie danych uczacych z pliku
void loadTrainingData(vector<vector<double>> &inputData, int numberOfInputs) {
       TRAINING_DATA.open("data.txt", ios::in);
       vector<double> row;
       do {
              row.clear();
              for (int i = 0; i < numberOfInputs; i++) {</pre>
                     double inputTmp = 0.0;
                     TRAINING DATA >> inputTmp;
                     row.push back(inputTmp);
              }
              //znormalizowanie danych uczacych
              double length = 0.0;
              for (int i = 0; i < numberOfInputs; i++)</pre>
                     length += pow(row[i], 2);
              length = sqrt(length);
              for (int i = 0; i < numberOfInputs; i++)</pre>
                     row[i] /= length;
              inputData.push_back(row);
       } while (!TRAINING_DATA.eof());
       TRAINING_DATA.close();
}
//wczytanie danych testujacych z pliku
void loadTestingData(vector<vector<double>> &testData, int numberOfInputs) {
       TESTING_DATA.open("datatest.txt", ios::in);
       vector<double> row;
       while (!TESTING_DATA.eof()) {
```

```
row.clear();
              for (int i = 0; i < numberOfInputs; i++) {</pre>
                     double inputTmp = 0.0;
                     TESTING DATA >> inputTmp;
                     row.push_back(inputTmp);
              }
              //znormalizowanie danych uczacych
              double length = 0.0;
              for (int i = 0; i < numberOfInputs; i++)</pre>
                     length += pow(row[i], 2);
              length = sqrt(length);
              for (int i = 0; i < numberOfInputs; i++)</pre>
                     row[i] /= length;
              testData.push_back(row);
      }
      TESTING_DATA.close();
}
                                        "Laver.h"
#pragma once
#include <vector>
#include "Neuron.h"
using namespace std;
class Layer {
public:
       int numberOfNeurons; //liczba neuronow
      vector<Neuron> neurons; //wektor neuronow
      vector<double> scalarProducts; //wektor odleglosci euklidesowych
       int winnerIndex; //indeks zwyciezcy
      double radius; //promien wyznaczajacy obszar od zwycieskiego neuronu
      double time; //czas
      void changeWeights(double obecnaIteracja, bool testing); //zmiana wag dla
aktualnej iteracji (czasu)
      void findMinimum(); //szuka najmniejszej odleglosci euklidesowej
      void getScalarProducts(); //zwraca odleglosci euklidesowe
       //konstruktor
       Layer(int numberOfNeurons, int numberOfInputs, double learningRate, double
iterationsNumber);
};
                                       "Layer.cpp"
#include "Layer.h"
//konstruktor
Layer::Layer(int numberOfNeurons, int numberOfInputs, double learningRate, double
iterationsNumber) {
       this->numberOfNeurons = numberOfNeurons;
      neurons.resize(numberOfNeurons);
       //this->radius = (double)numberOfNeurons;
      this->radius = 5;
      this->time = iterationsNumber / this->radius;
      for (int i = 0; i < numberOfNeurons; i++)</pre>
```

```
neurons[i].Neuron::Neuron(numberOfInputs, learningRate);
}
//zmiana wag
void Layer::changeWeights(double currentIteration, bool learning) {
       getScalarProducts();
       findMinimum();
       neurons[winnerIndex].activationFunction();
       if (learning) {
              //wyznaczenie sasiadow zwycieskiego neuronu w zaleznosci od promienia i
kroku czasowego
              neurons[winnerIndex].designateNeighbors(radius, currentIteration, time);
              int radius = neurons[winnerIndex].neighbors;
              int leftBorderNeuronIndex = 0;
              int rightBorderNeuronIndex = 0;
              //sprawdzenie czy dany neuron miesci sie w siatce
              if (winnerIndex - radius < 0)</pre>
                     leftBorderNeuronIndex = 0;
              else
                     leftBorderNeuronIndex = winnerIndex - radius;
              if (winnerIndex + radius >= numberOfNeurons)
                     rightBorderNeuronIndex = numberOfNeurons - 1;
              else.
                     rightBorderNeuronIndex = winnerIndex + radius;
              radius = (radius <= 0) ? 0 : --radius;</pre>
              for (int i = leftBorderNeuronIndex; i < rightBorderNeuronIndex; i++) {</pre>
                     //zmiana wag neuronow, ktore mieszcza sie w promieniu
                     neurons[i].length = (i < winnerIndex) ? (winnerIndex - i) : (i -</pre>
winnerIndex);
                     neurons[i].neighbors = neurons[winnerIndex].neighbors;
                     neurons[i].calculateNewWeights();
              }
       }
}
//zwraca odleglosci euklidesowe
void Layer::getScalarProducts() {
       scalarProducts.clear();
       for (int i = 0; i < numberOfNeurons; i++)</pre>
              scalarProducts.push_back(neurons[i].calculateScalarProduct());
}
//szuka najmniejszej odleglosci euklidesowej
void Layer::findMinimum() {
       double tmp = scalarProducts[0];
       this->winnerIndex = 0;
       for (int i = 1; i < scalarProducts.size(); i++) {</pre>
              if (tmp < scalarProducts[i]) {</pre>
                     this->winnerIndex = i;
                     tmp = scalarProducts[i];
              }
       }
}
                                        "Neuron.h"
#pragma once
#include <iostream>
#include <vector>
```

```
using namespace std;
class Neuron {
public:
       vector<double> inputs; //wejscia
      vector <double> weights; //wagi
       double sumOfAllInputs; //obliczenie odleglosci skalarnych
       double outputValue; //wartosc wyjsciowa
       double learningRate; //wspolczynnik uczenia
       double valueOfNeighborhoodFunction; //wartosc funkcji sasiedztwa (Gaussian
neighborhood function)
       double length; //odleglosc euklidesowa
       double neighbors; //odleglosc do sasiadow
       double calculateFirstWeights(); //wylosowanie poczatkowych wag z zakresu <0;1)</pre>
       void calculateNeighbors(); //oblicza wartosc funkcji sasiedztwa (Gaussian
neighborhood function)
       void normalizeWeights(); //znormalizowanie zaktualizowanych wag
    //stworzenie poczatkowych wejsc(ustawienie wejsc na 0, wykorzystanie metody
calculateFirstWeights())
       void createInputs(int numberOfInputs);
       void activationFunction(); //funkcja sigmoidalna obliczajaca wyjscie
       void calculateNewWeights(); //obliczenie nowych wag
       double calculateScalarProduct(); //obliczenie odleglosci skalarnych
       void designateNeighbors(double radius, double currentIteration, double time);
//wyznaczenie odleglosci do sasiadow
       int getInputsSize() { //zwraca rozmiar wejsc
             return inputs.size();
       }
       int getWeightsSize() { //zwraca rozmiar wejsci
             return weights.size();
      Neuron(); //konstuktor
      Neuron(int numberOfInputs, double learningRate); //konstruktor
};
                                      "Neuron.cpp"
#include "Neuron.h"
#include <ctime>
#include <cmath>
//konstruktor
Neuron::Neuron() {
      this->inputs.resize(0);
      this->weights.resize(0);
      this->sumOfAllInputs = 0.0;
       this->outputValue = 0.0;
       this->learningRate = 0.0;
}
//konstruktor
Neuron::Neuron(int numberOfInputs, double learningRate) {
       createInputs(numberOfInputs);
       normalizeWeights();
       this->learningRate = learningRate;
       this->sumOfAllInputs = 0.0;
       this->outputValue = 0.0;
}
```

```
//stworzenie poczatkowych wejsc(ustawienie wejsc na 0, wykorzystanie metody
calculateFirstWeights())
void Neuron::createInputs(int numberOfInputs) {
       for (int i = 0; i < numberOfInputs; i++) {</pre>
              inputs.push_back(0);
              weights.push_back(calculateFirstWeights());
       }
}
//obliczenie odleglosci skalarnych
double Neuron::calculateScalarProduct() {
       sumOfAllInputs = 0.0;
       for (int i = 0; i < getInputsSize(); i++)</pre>
              sumOfAllInputs += pow(inputs[i] - weights[i], 2);
       sumOfAllInputs = sqrt(sumOfAllInputs);
       return sumOfAllInputs;
}
//funkcja sigmoidalna obliczajaca wyjscie
void Neuron::activationFunction() {
       double beta = 1.0;
      this->outputValue = (1.0 / (1.0 + (exp(-beta * sumOfAllInputs))));
}
//obliczenie nowych wag
void Neuron::calculateNewWeights() {
       for (int i = 0; i < getWeightsSize(); i++)</pre>
              this->weights[i] += this->learningRate*this-
>valueOfNeighborhoodFunction*(this->inputs[i] - this->weights[i]);
       normalizeWeights();
}
//wyznaczenie odleglosci do sasiadow
void Neuron::designateNeighbors(double radius, double currentIteraton, double
timeConstant) {
       this->neighbors = radius * exp(-currentIteraton / timeConstant);
}
//oblicza wartosc funkcji sasiedztwa (Gaussian neighborhood function)
void Neuron::calculateNeighbors() {
       //e^(-x^2) / 2 * y^2
       this->valueOfNeighborhoodFunction = exp(-pow(this->length, 2) / (2 * pow(this-
>neighbors, 2)));
//ustalenie poczatkowych wag dla wszystkich wejsc - zakres <0;1)</pre>
double Neuron::calculateFirstWeights() {
      double max = 1.0;
      double min = 0.0;
      double weight = ((double(rand()) / double(RAND_MAX))*(max - min)) + min;
       return weight;
}
//znormalizowanie zaktualizowanych wag
void Neuron::normalizeWeights() {
      double vectorLength = 0.0;
       for (int i = 0; i < getWeightsSize(); i++)</pre>
              vectorLength += pow(weights[i], 2);
```